

Zarządzenie nr 30

Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

z dnia 25. marca 2025 roku

**w sprawie ograniczania zagrożeń ze strony szkodliwych owadów,
grzybów patogenicznych i innych zjawisk szkodotwórczych w lasach
w 2025 roku**

Znak: ZO.7100.2.2025

Na podstawie art. 33 ust.1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹ w związku z § 6 i §10 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe² – w wykonaniu zadania Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, określonego m.in. w art. 33 ust. 3 pkt 3³ ustawy o lasach, zarządzam, co następuje:

§ 1

Zobowiązuję kierowników jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do zapoznania się i wykorzystywania w bieżącej działalności „Krótkoterminowej prognozy występowania ważniejszych szkodników i chorób infekcyjnych drzew leśnych w Polsce w 2025 roku”, opracowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL). Wyżej wymieniona prognoza znajduje się na stronie portalu pracowniczego LP.

§ 2

1. Powołuję zespoły zadaniowe, zwane dalej Terenowymi Stacjami Ochrony Lasu (TSOL).
2. Skład osobowy i lokalizację TSOL oraz Punktów Obserwacyjnych, zwanych dalej PO zawiera załącznik nr 1 do zarządzenia.
3. Termin rozpoczęcia i zakończenia pracy TSOL uzależniony jest od biologii monitorowanych szkodników owadzych.

¹ Art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530 ze zm.) stanowi, że „Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny przy pomocy dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych”.

² Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe został nadany zarządzeniem nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18. maja 1994 r; w § 6. Statut Lasów Państwowych stanowi, że w wykonaniu zadań określonych przez ustawę (o lasach) oraz przez przepisy wykonawcze do ustawy, a także innych przepisów prawnych Dyrektor Generalny wydaje zarządzenia i decyzje obowiązujące w Lasach Państwowych; § 10 Statut Lasów Państwowych stanowi, że Dyrektor Generalny może powoływać inne stałe lub doraźne zespoły doradcze dla określonych spraw i problemów z zakresu działalności Lasów Państwowych oraz określać zasady i tryb działania takich zespołów.

³ Przepis art. 33 ust. 3 pkt 3 ustawy o lasach stanowi, że Dyrektor Generalny Lasów Państwowych inicjuje, organizuje oraz koordynuje przedsięwzięcia na rzecz ochrony lasów, racjonalnej gospodarki leśnej i rozwoju leśnictwa.

4. Do obowiązków kierowników TSOL należy:
  - 1) zorganizowanie i koordynowanie pracy TSOL;
  - 2) opracowywanie ocen występowania, zagrożenia i przebiegu rozwoju populacji szkodliwych owadów i innych czynników szkodotwórczych, z uwzględnieniem zapisów „Instrukcji Ochrony Lasu” i „Instrukcji działania Zespołów Ochrony Lasu” oraz przekazywanie tych ocen właściwemu nadleśniczemu, który podejmuje decyzje o zabiegach ochronnych;
  - 3) sporządzenie sprawozdania końcowego z działalności TSOL w terminie jednego miesiąca od zakończenia pracy.
5. Zalecenia w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami liściożernymi w 2025 roku określa załącznik nr 2 do zarządzenia.

§ 3

Zobowiązuję:

- 1) Dyrektorów Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) do bieżącego monitorowania zagrożeń ze strony czynników biotycznych, ustalania ich sprawców i podejmowania skutecznych działań profilaktycznych oraz ochronnych w celu niedopuszczenia do istotnych gospodarczo szkód w lasach;
- 2) Kierowników Zespołów Ochrony Lasu (ZOL) do świadczenia stałej pomocy dyrektorom RDLP i nadleśniczemu w rozpoznawaniu i ograniczaniu zagrożeń oraz do bieżącego informowania Wydziału Ochrony Lasu w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych (DGLP) o sytuacji;
- 3) Nadleśniczych do zorganizowania niezbędnej służby ochrony lasu zwalczającej zagrożenia, którą należy wspierać w miarę potrzeby odpowiednią pomocą ze strony RDLP i ZOL, a w szczególnych przypadkach także DGLP i IBL;
- 4) Dyrektorów RDLP i Nadleśniczych do zapewnienia odpowiedniego poziomu precyzji w informowaniu społeczeństwa odnośnie prowadzonej akcji ograniczania populacji szkodliwych owadów leśnych techniką lotniczą na stronach internetowych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w następujący sposób:
  - a) strona internetowa RDLP powinna zawierać:
    - ogólną informację w sprawie planowanych zabiegów agrolotniczych, zgodnie z dokumentacją przedłożoną do właściwego Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa (dalej: „WIORiN”) (7 dni przed rozpoczęciem akcji);
    - listę nadleśnictw biorących udział w akcji ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą wraz z bezpośrednimi odnośnikami do stron internetowych nadleśnictw;
  - b) strona internetowa nadleśnictwa powinna zawierać:
    - planowany termin zabiegu (możliwie precyzyjny, w przypadku wydłużenia terminu zakończenia zabiegów agrolotniczych z przyczyn pogodowych, technicznych, formalnych, itp. Informacja o terminie zakończenia zabiegów powinna być na bieżąco aktualizowana);
    - powierzchnię zabiegu wraz z dołączonymi poglądowymi mapami lokalizacji pól zabiegowych;

- gatunek szkodliwego owada;
- zastosowany środek ochrony roślin wraz z terminami prewencji i karencji (jeżeli mają zastosowanie) oraz odsyłacz do etykiety środka ochrony roślin;
- informację o wprowadzeniu okresowego zakazu wstępu do lasu wraz z odsyłaczem do map zakazów wstępu do lasu w serwisie Banku Danych o Lasach.

§ 4

1. Zobowiązuję Wydział Ochrony Lasu w DGLP i Zakład Produkcyjno Usługowo Handlowy Lasów Państwowych w Olsztynie do realizacji zadań, w przedmiocie centralnych zakupów i dystrybucji środków ochrony roślin – Foray 76 B, Mospilan 20 SP, Confirm, Delfin WG, Los Ovados 200 SE na potrzeby poszczególnych RDLP.
2. Przy zakupach pozostałych środków ochrony roślin niezbędnych do prowadzenia gospodarki leśnej należy kierować się listą pestycydów dopuszczonych do stosowania w 2025 roku, opracowaną przez IBL w broszurze pt. „Środki ochrony roślin oraz środki biobójcze zalecane do stosowania w leśnictwie w roku 2025”, zamieszczoną na stronie portalu pracowniczego LP.
3. Usługodawców lotniczych i warunki korzystania z usług lotniczych w 2025 roku określają odpowiednie umowy zawarte przez DGLP i RDLP.
4. Rozwiązania techniczne, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów przy użyciu sprzętu agrolotniczego, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rozwiązań technicznych, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego (Dz. U. poz. 504).
5. W roku 2025 obowiązuje zasada dofinansowania kosztów akcji ograniczania populacji szkodników owadzych techniką lotniczą oraz naziemną z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym w ramach kwot określonych w planie finansowo-gospodarczym PGL Lasy Państwowe w następującym zakresie:
  - 1) użycia sprzętu lotniczego;
  - 2) użycia sprzętu naziemnego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago i pędraki);
  - 3) zbioru ręcznego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago);
  - 4) zakupu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów);
  - 5) magazynowania i transportu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów);
  - 6) wykonania zabiegów doświadczalnych związanych z oceną skuteczności działania nowych środków i preparatów dla leśnictwa;
  - 7) wykonania zabiegów ochronnych w drzewostanach świerkowych z zastosowaniem samobieżnej głowicy opryskującej na drzewach stojących.
6. Rozliczenie finansowe, którego integralną częścią jest zestawienie rzeczowo-finansowe zadań z zakresu ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą i naziemną dofinansowywanych ze środków funduszu leśnego (załącznik nr 3), RDLP przekazuje do DGLP niezwłocznie po całkowitym zakończeniu ww.

akcji, jednak nie później niż do 31.12.2025 r.

7. RDLP przekazują do właściwych WIORiN sprawozdanie z wykonania ratowniczych zabiegów z wykorzystaniem sprzętu agrolotniczego, które powinno zawierać:
  - 1) ogólną powierzchnię wykonanego zabiegu w rozbiciu na nadleśnictwo, powiat, gminę;
  - 2) termin przeprowadzonego zabiegu;
  - 3) nazwę i ilość zużytego środka ochrony roślin oraz zastosowaną dawkę;
  - 4) nazwę zwalczanego organizmu szkodliwego;
  - 5) nazwę gatunku rośliny będącej przedmiotem zabiegu;
  - 6) ocenę skuteczności zabiegu;
  - 7) dane podmiotu wykonującego zabieg.
8. Ww. sprawozdanie należy przysyłać również do Wydziału Ochrony Lasu DGLP – do wiadomości.

§ 5

1. Wszelkie działania związane z ograniczaniem liczebności szkodliwych owadów i skutków aktywności grzybów patogenicznych powodujących szkody w lasach powinny być prowadzone w sposób niezakłócający funkcjonowania ekosystemów na obszarach objętych zabiegami i muszą być zgodne z etykietą stosowanego środka ochrony roślin.
2. Zaleca się upowszechnianie biologicznych, mechanicznych i agrotechnicznych metod ograniczania liczebności szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodotwórczych, przedstawionych w wykonanych przez IBL opracowaniach „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów iglastych” oraz „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów liściastych”. W przypadkach największego zagrożenia lasu dopuszczalne jest łączenie powyższych metod z metodą chemiczną, polegającą na wykorzystaniu środków ochrony roślin zarejestrowanych dla leśnictwa.
3. Wyznaczając drzewostany do zabiegów ograniczania szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodotwórczych na obszarach Natura 2000, należy zwracać szczególną uwagę na przedmiot ochrony na tych obszarach.
4. Wszystkie czynności związane z ochroną lasu w 2025 roku powinny być wykonane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

§ 6

Nadleśniczowie nadleśnictw, na terenie których prowadzone będą zabiegi ochronne, odpowiadają za techniczne i organizacyjne warunki prawidłowego przeprowadzenia zabiegów ograniczających zagrożenia lasów ze strony czynników szkodotwórczych. Działania te powinny uwzględniać w szczególności:

- 1) wyegzekwowanie od wykonawców usług lotniczych spełnienia warunków technicznych zawartych w umowach, w szczególności przeprowadzenia testów prawidłowego działania aparatury agrolotniczej oraz zapewnienie realizacji obowiązków wynikających z tych umów dla jednostek Lasów Państwowych;

- 2) przekazanie do DGLP (za pośrednictwem RDLP) danych dotyczących obszarów leśnych przewidywanych do zabiegów agrolotniczych w 2025 roku – współrzędnych geograficznych lotnisk, lądowisk, innych terenów startów i lądowań oraz pól zabiegowych – w celu uzyskania od Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej priorytetu na wykorzystanie przestrzeni powietrznej podczas ww. zabiegów;
- 3) przeszkolenie pracowników jednostek LP kierowanych do udziału w zabiegach ochronnych w zakresie stosowanych metod i środków ochrony roślin oraz wymogów wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 4) zabezpieczenie odbioru ilościowego i jakościowego środków ochrony roślin, dostarczanych na potrzeby ograniczania liczebności szkodliwych owadów oraz dopilnowanie prawidłowej ich dystrybucji;
- 5) zapewnienie nieodpłatnie odpowiednich warunków lokalowych, niezbędnego wyposażenia i udzielanie wszechstronnej pomocy w organizacji i funkcjonowaniu TSOL;
- 6) nadzór nad przebiegiem przygotowań do zabiegów ochronnych oraz bieżącą kontrolę realizacji zadań ochronnych;
- 7) składanie drogą elektroniczną, za pośrednictwem RDLP, do DGLP cotygodniowych meldunków (w czwartki) o zaawansowaniu realizacji zabiegów ochronnych w lasach, według wzoru stanowiącego załącznik nr 4 do zarządzenia;
- 8) opracowanie sprawozdania końcowego z przebiegu zabiegów ochronnych w 2025 roku. RDLP przekazują zbiorcze sprawozdanie do DGLP po całkowitym zakończeniu akcji zwalczania.

§ 7

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

**DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH**

Witold Koss

Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 30
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 25. marca 2025 r.

**Skład osobowy i lokalizacja Terenowych Stacji Ochrony Lasu (TSOL)
oraz Punktów Obserwacyjnych (PO) w 2025 roku**

ZOL	RDLP	Siedziba TSOL	Skład osobowy TSOL	Gatunek szkodnika owadziego/inny czynnik	PO w Nadleśnictwie
Gdańsk	Gdańsk	biuro ZOL w Gdańsku	Anna Srokosz - kierownik TSOL; Izabela Waszak; Mateusz Gajda	Brudnica mniszka	Kościerzyna; Lubichowo; Wejherowo
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Gdańsk; Choczewo; Lipusz;
Gdańsk	Toruń	biuro ZOL w Gdańsku;	Piotr Fleischer - kierownik TSOL; Izabela Waszak; Anna Srokosz; Mateusz Gajda	Brudnica mniszka	Dąbrowa; Trzebciny; Szubin
				Barczatka sosnówka	Bydgoszcz; Solec Kujawski
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Skwirlno
Olsztyn	Olsztyn	biuro ZOL w Olsztynie	Wojciech Chmielewski - kierownik TSOL; Rafał Zagroba; Martyna Ruszczyk; Anna Zawadzka	Brudnica mniszka	Parciaki
				Chrabąszcze	Susz

Szczecinek	Piła	biuro ZOL w Szczecinku	Sławomir Woźniak - kierownik TSOL; Daniel Grabowski; Beata Dudzic; Rafał Perz	Barczatka sosnówka	Człopa
				Brudnica mniszka	Sarbia; Płytnica
				Strzygonia choinówka	Sarbia
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Kalisz Pomorski
Szczecinek	Szczecin	biuro OTL w Gorzowie Wielkopolskim	Daniel Grabowski - kierownik TSOL; Rafał Perz	Barczatka sosnówka	Kliniska
				Brudnica mniszka	Międzychód
				Chrabąszcze	Rzepin; Kłodawa; Sulęcín
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Międzyrzecz
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Resko
Szczecinek	Szczecinek	biuro ZOL w Szczecinku	Mateusz Modrzejewski - kierownik TSOL; Beata Dudzic; Rafał Perz	Brudnica mniszka	Osusznica; Czarne Człuchowskie
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Miastko; Świdwin; Leśny Dwór
				Strzygonia choinówka	Osusznica
Łódź	Łódź	biuro ZOL w Łodzi	Grzegorz Karwań - kierownik TSOL; Katarzyna Bryszewska; Cezary Kieszek	Brudnica mniszka	Gostynin
				Osnuja gwiaździsta	Złoczew
Łódź	Warszawa	biuro Nadleśnictwa Pułtusk	Cezary Kieszek - kierownik TSOL; Michał Onuszek; Grzegorz Karwań	Strzygonia choinówka	Pułtusk

Łopuchówko	Poznań	biuro Nadleśnictwa Antonin	Robert Zander - kierownik TSOL; Ewa Kujawa; Przemysław Dyba	Barczatka sosnówka	Grodziec
				Chrabąszcze	Koło; Łopuchówko; Pniewy; Włoszakowice
				Foliofagi dębu	Krotoszyn; Piaski; Konstantynowo
				Kuprówka rudnica	Karczma Borowa; Krotoszyn; Piaski
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Syców
				Strzygonia choinówka	Antonin
Łopuchówko	Zielona Góra	biuro Nadleśnictwa Krzystkowice	Radosław Cieślak - kierownik TSOL; Ewa Kujawa; Paulina Skowrońska	Barczatka sosnówka	Brzózka; Krzystkowice; Sława Śląska
				Brudnica mniszka	Cybinka; Wymiarki, Wolsztyn; Żagań
				Chrabąszcze	Przytok; Świebodzin; Torzym
				Strzygonia choinówka	Wymiarki; Żagań
Kraków	Kraków	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Plata - kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska; Zbigniew Kołodziej; Szczepan Rusiński; Sebastian Tylkowski	Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Nowy Targ
				Drzewotocz japoński	Gorlice
				Chrabąszcze	Dębica
Kraków	Krosno	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Plata - kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska; Zbigniew Kołodziej; Szczepan Rusiński; Sebastian Tylkowski	Chrabąszcze	Leżajsk
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Sieniawa
				Drzewotocz japoński	Krasiczyn

Opole	Katowice	biuro ZOL w Opolu	Dariusz Hutka - kierownik TSOL; Remigiusz Brzeziński; Katarzyna Hutka; Marcin Hutnik	Osnuja gwiaździsta	Brynek
				Chrabąszcze	Brzeg; Kluczbork; Rudziniec
Radom	Lublin	biuro ZOL w Radomiu	Andrzej Marzęda - kierownik TSOL; Marek Kamola; Wojciech Krawczyk	Barczatka sosnówka	Nowa Dęba; Rozwadów; Rudnik
				Brudnica mniszka	Nowa Dęba; Rozwadów; Rudnik
				Chrabąszcze	Biała Podlaska; Nowa Dęba; Gościeradów; Chotyłów; Lubartów; Radzyń Podlaski; Rozwadów; Sarnaki; Świdnik; Włodawa
				Osnuja gwiaździsta	Gościeradów; Janów Lubelski
Radom	Radom	biuro ZOL w Radomiu	Piotr Lasota - kierownik TSOL; Marek Kamola; Przemysław Strzelczyk	Chrabąszcze	Dobieszyn; Kozienice; Zwoleń
				Jemioła w drzewostanach sosnowych	Radom; Zwoleń
				Zamieranie drzewostanów jodłowych	Zagnańsk; Skarżysko
				Drzewostany, młodniki i uprawy uszkodzone w wyniku gradobicia	Jędrzejów
Wrocław	Wrocław	biuro ZOL we Wrocławiu	Jarosław Góral - kierownik TSOL; Katarzyna Skąlecka; Katarzyna Nowik; Grzegorz Rogowski	Strzygonia choinówka	Bolesławiec; Chocianów; Przemków; Ruszów; Świętoszów

Zalecenia w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami liściożernymi w 2025 r.

W pierwszym kwartale każdego roku Instytut Badawczy Leśnictwa przygotowuje prognozę zagrożenia drzewostanów iglastych i liściastych przez różne czynniki szkodotwórcze w skali całego kraju. Szczególną uwagę poświęca się owadom liściożernym, ze względu na ich zdolność do występowania w formie gradacji na znacznych powierzchniach, zagrażających trwałości drzewostanów.

Na podstawie wyników analizy materiałów zebranych do przygotowania krótkoterminowej prognozy zagrożenia drzewostanów oraz danych z poprzednich lat, w 2025 r. zaleca się następujące postępowanie ochronne:

1. Gradacja **brudnicy mniszki** trwająca od 2022 r. ma charakter rozwlekły, bez wyraźnej kulminacji. W 2025 r. na terenie części nadleśnictw będzie ona wchodziła w fazę retrogradacji, a w części – w fazę kulminacji. W tych pierwszych można się spodziewać zwiększenia oporu naturalnego, co należy uwzględnić przy planowaniu zabiegów ochronnych. Zasadniczo zabiegi ograniczające liczebność populacji brudnicy mniszki należy podejmować przy zagrożeniu silnym (+++) i średnim (++). Jeśli oddziały z drzewostanami zagrożonymi w stopniu słabym (+) znajdują się na granicy lub wewnątrz pola zabiegowego, należy je włączyć do powierzchni przeznaczonej do oprysku. Z drugiej strony, na terenie dużej części kraju nastąpił wzrost powierzchni drzewostanów zagrożonych w stopniu ostrzegawczym, co w połączeniu ze średnioterminową prognozą wskazuje na możliwość rozpoczęcia kolejnej gradacji brudnicy mniszki. W związku z powyższym, wskazane jest wykonanie oceny zagęszczenia motyli samic w okresie kulminacji rójki ze szczególną starannością.
2. Po kulminacji w 2024 r., gradacja **barczatki sosnówki** na terenie większości kraju będzie w fazie retrogradacji. Jedynie w nielicznych nadleśnictwach można spodziewać się narastania zagęszczenia populacji tego owada, na co wskazuje zagrożenie drzewostanów w stopniach + – +++ oraz znaczna powierzchnia drzewostanów zagrożonych w stopniu ostrzegawczym. W nadleśnictwach tych należy wykonać uzupełniającą ocenę zagęszczenia i zdrowotności populacji

barczatki sosnówki w okresie wiosennym metodami kontroli nadzwyczajnych (Instrukcja Ochrony Lasu, 2024). Zabiegi ochronne wskazane są w drzewostanach zagrożonych w stopniu +++ i ++.

3. Na terenie wielu rdLP nastąpił znaczący wzrost powierzchni zagrożenia drzewostanów przez **strzygonię choinówkę**. Na duży potencjał rozwoju gradacji wskazuje zwiększenie powierzchni zagrożonych w stopniu ostrzegawczym. Przy podejmowaniu decyzji o konieczności wykonania zabiegów ochronnych przeciwko strzygoni choinówce należy uwzględnić: 1) liczebność wrogów naturalnych, szczególnie muchówek stwierdzonych w ściółce w trakcie jesiennych lub wiosennych poszukiwań, 2) wyniki kontroli nadzwyczajnych, zwłaszcza szczegółowych obserwacji przebiegu rójki motyli – jeśli będzie ona zwarta, niezakłócona spadkami temperatury, w koronach drzew można się spodziewać znacznej liczby złożonych przez samice jaj, a w efekcie dużej defoliacji. Weryfikację stanu populacji (liczebności i zdrowotności gąsienic oraz tempa ich rozwoju) i ostateczną kwalifikację drzewostanów do zabiegów ochronnych należy przeprowadzić metodą ścinki drzew na płachty. Zabiegami ochronnymi należy objąć drzewostany zagrożone w stopniu +++ i ++.
4. Mimo nieznacznej powierzchni drzewostanów zagrożonych przez **boreczniki sosnowe**, ta grupa owadów wymaga szczególnej uwagi na terenie części nadleśnictw ze względu na dużą powierzchnię zagrożenia w stopniu ostrzegawczym. W przypadku sprzyjających warunków w okresie wiosennym, może dojść do pojawienia się drugiej generacji borecznika sosnowego, co zazwyczaj prowadzi do gwałtownego wzrostu liczebności populacji, skutkującego silną defoliacją. Zatem, konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na dokładność oceny rozwoju boreczników sosnowych, szczególnie borecznika sosnowca, metodami kontroli nadzwyczajnych (Instrukcja Ochrony Lasu, 2024). Zabiegami ochronnymi należy objąć drzewostany zagrożone w stopniu +++ i ++.
5. Przy podobnym poziomie zagrożenia przez foliofagi sosny, w pierwszej kolejności zabiegi ochronne należy stosować w kompleksach leśnych, w których występują drzewostany:
  - z defoliacją powyżej 60%, ponieważ tempo obumierania drzew zależy od stopnia uszkodzenia aparatu asymilacyjnego: im bardziej jest uszkodzony, tym tempo obumierania jest szybsze,
  - w wieku od 20 do 50 lat, gdyż przeżywalność młodszych drzewostanów jest mniejsza niż starszych,

- na żyzniejszych siedliskach, ponieważ po żerach może nastąpić intensywne wydzielanie się posuszu,
  - z dużym udziałem drzew przygłuszonych oraz o podwyższonej liczebności populacji szkodników wtórnych.
6. Powierzchnia i poziom zagrożenia drzewostanów sosnowych przez pozostałe gatunki foliofagów sosny nie wskazują na potrzebę wykonywania zabiegów ochronnych.
  7. W związku ze spodziewaną intensywną rójką **chrabąszczy** na powierzchni około 15 tys. ha należy stosować zarówno agrolotnicze i naziemne zabiegi ochronne, jak i inne metody ograniczania liczebności tych owadów.
  8. W drzewostanach sosnowych z dużym udziałem gatunków liściastych w drugim piętrze lub w podszycie, oprócz zabiegów agrolotniczych ograniczających populację chrabąszczy wskazane jest wykonanie także naziemnych zabiegów ochronnych na obrzeżach drzewostanów.
  9. Na obszarach, gdzie metoda chemiczna nie może być zastosowana, zaleca się przeprowadzenie ręcznego zbioru dorosłych postaci chrabąszczy w trakcie rójki, w zakresie ustalonym przez nadleśniczego. Dodatkowo należy rozważyć możliwość zastosowania różnych materiałów, np. agrowłókniny, siatki o drobnych oczkach, itp., uniemożliwiających składanie jaj przez samice chrabąszczy do gleby w szkółkach lub świeżo zakładanych uprawach.
  10. Decyzję o konieczności ograniczania liczebności populacji innych szkodników liściożernych w drzewostanach liściastych podejmuje nadleśniczy w porozumieniu z RDLP i ZOL. Przed podjęciem decyzji, konieczne jest dokładne rozpoznanie głównych gatunków występujących w koronach drzew i śledzenie ich rozwoju w celu prawidłowego wyznaczenia terminu przeprowadzenia zabiegu ochronnego.
  11. W zabiegach ochronnych należy stosować środki ochrony roślin zalecane w leśnictwie (wykaz preparatów jest dostępny na stronie internetowej LP w zakładce publikacje → gospodarka leśna → ochrona lasu → środki ochrony roślin).
  12. Wyższe dawki zalecanych preparatów należy stosować w przypadku zagrożenia silnego (+++) i średniego (++) , uwzględniając również fazę gradacji (progradacja lub kulminacja gradacji), zagrożenie przez szkodniki wtórne, a także defoliację drzewostanów w latach ubiegłych.
  13. Po wykonaniu zabiegu ochronnego należy ocenić jego skuteczność, a wyniki wpisać do protokołu (formularz nr 31 Instrukcji Ochrony Lasu, 2024). Jeżeli liczba żywych larw szkodnika pozostałych po zabiegu w koronach drzew nie przekracza

20% liczby krytycznej dla danego gatunku owada, zabieg należy uznać za skuteczny.

14. Choć niniejsze zalecenia dotyczą postępowania z owadami foliofagicznymi, bardzo ważne jest prowadzenie ciągłych obserwacji stanu drzewostanów i populacji owadów kambio- i ksylofagicznych, ponieważ susza obserwowana w wielu regionach kraju będzie skutkować osłabieniem drzewostanów i sprzyjać rozwojowi wymienionych wyżej owadów. Dodatkowym czynnikiem osłabiającym kondycję zdrowotną drzewostanów może być defoliacja powodowana przez foliofagi, jak również choroby powodowane przez grzyby patogeniczne. W związku z powyższym, należy stosować wszelkie znane sposoby postępowania ochronnego, z uwzględnieniem zapisów Instrukcji Ochrony Lasu (2024) oraz zasad integrowanej ochrony lasu, w celu niedopuszczenia do namnożenia się i rozprzestrzenienia szkodników kambio- i ksylofagicznych.

Przedstawione zalecenia mają charakter ogólny. Szczegółowa strategia postępowania winna być dostosowana do każdego gatunku, z uwzględnieniem aspektów ekologicznych i ekonomicznych oraz zaakceptowana przez RDLP, ZOL i nadleśnictwo.

Załącznik nr 3 do zarządzenia nr ³⁰...
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia ²⁵... marca 2025 r.

Zestawienie rzeczowo-finansowe zadań z zakresu ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą i naziemną
dofinansowywanych ze środków funduszu leśnego - na potrzeby rozliczenia końcowego akcji w 2025 roku

RDLP	Nadleśnictwo	Nr zbiorczej noty księgowej z RDLP	Data zbiorczej noty księgowej z RDLP	Rodzaj zadania*	Jednostka**	Ilość	Czas lotu*** HH:MM	Jednostka organizacyjna LP zawierająca umowę****	Nr umowy, w ramach której wykonano usługę lotniczą	Data zawarcia umowy, w ramach której wykonano usługę lotniczą	Wykonawca usługi lotniczej	Koszt netto do refundacji z FL (zł)

* np. usługa lotnicza/zabieg naziemny; zakup środka ochrony/adiuwantu (podać nazwę np. Mospilan 20 SP, Ikar 95EC); magazynowanie i transport

** ha; kg; l; brak jednostki dla transportu i magazynowania

*** podać tylko w przypadku usługi lotniczej

**** DGLP, RDLP, Nadleśnictwo

Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 30
 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
 z dnia 25 marca 2025 r.

Meldunek nr..... z dnia .....2025 roku

Ograniczanie populacji szkodliwych owadów w 2025 roku techniką lotniczą i naziemną

RDLP	Nadleśnictwo	Rodzaj sprzętu*	Powierzchnia zabiegu (ha)			Gatunek dominujący	Środek ochrony roślin	Ilość zużytego środka (l lub kg)	Uwagi**
			ogółem	w tym:					
				zabieg powtórny	LN				

*Rodzaj sprzętu - samolot, śmigłowiec, sprzęt naziemny (w przypadku chrabąszczowatych), zbiór ręczny (w przypadku chrabąszczowatych).

**Uwagi - np. jednorazowa zgoda MRiRW, zabieg w ramach doświadczeń IBL.

Zarządzenie nr 30

Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

z dnia 25 marca 2025 roku

w sprawie ograniczania zagrożeń ze strony szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych zjawisk szkodotwórczych w lasach w 2025 roku

Znak: ZO.7100.2.2025

Na podstawie art. 33 ust.1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹ w związku z § 6 i §10 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe² – w wykonaniu zadania Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, określonego m.in. w art. 33 ust. 3 pkt 3³ ustawy o lasach, zarządzam, co następuje:

§ 1

Zobowiązuję kierowników jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do zapoznania się i wykorzystywania w bieżącej działalności „Krótkoterminowej prognozy występowania ważniejszych szkodników i chorób infekcyjnych drzew leśnych w Polsce w 2025 roku”, opracowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL). Wyżej wymieniona prognoza znajduje się na stronie portalu pracowniczego LP.

§ 2

1. Powołuję zespoły zadaniowe, zwane dalej Terenowymi Stacjami Ochrony Lasu (TSOL).
2. Skład osobowy i lokalizację TSOL oraz Punktów Obserwacyjnych, zwanych dalej PO zawiera załącznik nr 1 do zarządzenia.
3. Termin rozpoczęcia i zakończenia pracy TSOL uzależniony jest od biologii monitorowanych szkodników owadzych.

¹ Art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530 ze zm.) stanowi, że „Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny przy pomocy dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych”.

² Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe został nadany zarządzeniem nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18. maja 1994 r; w § 6. Statut Lasów Państwowych stanowi, że w wykonaniu zadań określonych przez ustawę (o lasach) oraz przez przepisy wykonawcze do ustawy, a także innych przepisów prawnych Dyrektor Generalny wydaje zarządzenia i decyzje obowiązujące w Lasach Państwowych; § 10 Statut Lasów Państwowych stanowi, że Dyrektor Generalny może powoływać inne stałe lub doraźne zespoły doradcze dla określonych spraw i problemów z zakresu działalności Lasów Państwowych oraz określać zasady i tryb działania takich zespołów.

³ Przepis art. 33 ust. 3 pkt 3 ustawy o lasach stanowi, że Dyrektor Generalny Lasów Państwowych inicjuje, organizuje oraz koordynuje przedsięwzięcia na rzecz ochrony lasów, racjonalnej gospodarki leśnej i rozwoju leśnictwa.

4. Do obowiązków kierowników TSOL należy:
  - 1) zorganizowanie i koordynowanie pracy TSOL;
  - 2) opracowywanie ocen występowania, zagrożenia i przebiegu rozwoju populacji szkodliwych owadów i innych czynników szkodotwórczych, z uwzględnieniem zapisów „Instrukcji Ochrony Lasu” i „Instrukcji działania Zespołów Ochrony Lasu” oraz przekazywanie tych ocen właściwemu nadleśniczemu, który podejmuje decyzje o zabiegach ochronnych;
  - 3) sporządzenie sprawozdania końcowego z działalności TSOL w terminie jednego miesiąca od zakończenia pracy.
5. Zalecenia w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami liściożernymi w 2025 roku określa załącznik nr 2 do zarządzenia.

§ 3

Zobowiązuję:

- 1) Dyrektorów Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) do bieżącego monitorowania zagrożeń ze strony czynników biotycznych, ustalania ich sprawców i podejmowania skutecznych działań profilaktycznych oraz ochronnych w celu niedopuszczenia do istotnych gospodarczo szkód w lasach;
- 2) Kierowników Zespołów Ochrony Lasu (ZOL) do świadczenia stałej pomocy dyrektorom RDLP i nadleśniczym w rozpoznawaniu i ograniczaniu zagrożeń oraz do bieżącego informowania Wydziału Ochrony Lasu w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych (DGLP) o sytuacji;
- 3) Nadleśniczych do zorganizowania niezbędnej służby ochrony lasu zwalczającej zagrożenia, którą należy wspierać w miarę potrzeby odpowiednią pomocą ze strony RDLP i ZOL, a w szczególnych przypadkach także DGLP i IBL;
- 4) Dyrektorów RDLP i Nadleśniczych do zapewnienia odpowiedniego poziomu precyzji w informowaniu społeczeństwa o prowadzonej akcji ograniczania populacji szkodliwych owadów leśnych techniką lotniczą na stronach internetowych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w następujący sposób:
  - a) strona internetowa RDLP powinna zawierać:
    - ogólną informację w sprawie planowanych zabiegów agrolotniczych, zgodnie z dokumentacją przedłożoną do właściwego Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa (dalej: „WIORiN”) (7 dni przed rozpoczęciem akcji);
    - listę nadleśnictw biorących udział w akcji ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą wraz z bezpośrednimi odnośnikami do stron internetowych nadleśnictw;
  - b) strona internetowa nadleśnictwa powinna zawierać:
    - planowany termin zabiegu (możliwie precyzyjny, w przypadku wydłużenia terminu zakończenia zabiegów agrolotniczych z przyczyn pogodowych, technicznych, formalnych, itp. Informacja o terminie zakończenia zabiegów powinna być na bieżąco aktualizowana);
    - powierzchnię zabiegu wraz z dołączonymi poglądowymi mapami lokalizacji pól zabiegowych;

- gatunek szkodliwego owada;
- zastosowany środek ochrony roślin wraz z terminami prewencji i karencji (jeżeli mają zastosowanie) oraz odsyłacz do etykiety środka ochrony roślin;
- informację o wprowadzeniu okresowego zakazu wstępu do lasu wraz z odsyłaczem do map zakazów wstępu do lasu w serwisie Banku Danych o Lasach.

§ 4

1. Zobowiązuję Wydział Ochrony Lasu w DGLP i Zakład Produkcyjno Usługowo Handlowy Lasów Państwowych w Olsztynie do realizacji zadań, w przedmiocie centralnych zakupów i dystrybucji środków ochrony roślin – Foray 76 B, Mospilan 20 SP, Confirm, Delfin WG, Los Ovados 200 SE na potrzeby poszczególnych RDLP.
2. Przy zakupach pozostałych środków ochrony roślin niezbędnych do prowadzenia gospodarki leśnej należy kierować się listą pestycydów dopuszczonych do stosowania w 2025 roku, opracowaną przez IBL w broszurze pt. „Środki ochrony roślin oraz środki biobójcze zalecane do stosowania w leśnictwie w roku 2025”, zamieszczoną na stronie portalu pracowniczego LP.
3. Usługodawców lotniczych i warunki korzystania z usług lotniczych w 2025 roku określają odpowiednie umowy zawarte przez DGLP i RDLP.
4. Rozwiązania techniczne, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów przy użyciu sprzętu agrolotniczego, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rozwiązań technicznych, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego (Dz. U. poz. 504).
5. W roku 2025 obowiązuje zasada dofinansowania kosztów akcji ograniczania populacji szkodników owadzych techniką lotniczą oraz naziemną z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym w ramach kwot określonych w planie finansowo-gospodarczym PGL Lasy Państwowe w następującym zakresie:
  - 1) użycia sprzętu lotniczego;
  - 2) użycia sprzętu naziemnego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago i pędraki);
  - 3) zbioru ręcznego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago);
  - 4) zakupu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów);
  - 5) magazynowania i transportu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów);
  - 6) wykonania zabiegów doświadczalnych związanych z oceną skuteczności działania nowych środków i preparatów dla leśnictwa;
  - 7) wykonania zabiegów ochronnych w drzewostanach świerkowych z zastosowaniem samobieżnej głowicy opryskującej na drzewach stojących.
6. Rozliczenie finansowe, którego integralną częścią jest zestawienie rzeczowo-finansowe zadań z zakresu ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą i naziemną dofinansowywanych ze środków funduszu leśnego (załącznik nr 3), RDLP przekazuje do DGLP niezwłocznie po całkowitym zakończeniu ww.

akcji, jednak nie później niż do 31.12.2025 r.

7. RDLP przekazują do właściwych WIORiN sprawozdanie z wykonania ratowniczych zabiegów z wykorzystaniem sprzętu agrolotniczego, które powinno zawierać:
  - 1) ogólną powierzchnię wykonanego zabiegu w rozbiu na nadleśnictwo, powiat, gminę;
  - 2) termin przeprowadzonego zabiegu;
  - 3) nazwę i ilość zużytego środka ochrony roślin oraz zastosowaną dawkę;
  - 4) nazwę zwalczanego organizmu szkodliwego;
  - 5) nazwę gatunku rośliny będącej przedmiotem zabiegu;
  - 6) ocenę skuteczności zabiegu;
  - 7) dane podmiotu wykonującego zabieg.
8. Ww. sprawozdanie należy przysyłać również do Wydziału Ochrony Lasu DGLP – do wiadomości.

§ 5

1. Wszelkie działania związane z ograniczaniem liczebności szkodliwych owadów i skutków aktywności grzybów patogenicznych powodujących szkody w lasach powinny być prowadzone w sposób niezakłócający funkcjonowania ekosystemów na obszarach objętych zabiegami i muszą być zgodne z etykietą stosowanego środka ochrony roślin.
2. Zaleca się upowszechnianie biologicznych, mechanicznych i agrotechnicznych metod ograniczania liczebności szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodliwych, przedstawionych w wykonanych przez IBL opracowaniach „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów iglastych” oraz „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów liściastych”. W przypadkach największego zagrożenia lasu dopuszczalne jest łączenie powyższych metod z metodą chemiczną, polegającą na wykorzystaniu środków ochrony roślin zarejestrowanych dla leśnictwa.
3. Wyznaczając drzewostany do zabiegów ograniczania szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodliwych na obszarach Natura 2000, należy zwracać szczególną uwagę na przedmiot ochrony na tych obszarach.
4. Wszystkie czynności związane z ochroną lasu w 2025 roku powinny być wykonane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

§ 6

Nadleśniczowie nadleśnictw, na terenie których prowadzone będą zabiegi ochronne, odpowiadają za techniczne i organizacyjne warunki prawidłowego przeprowadzenia zabiegów ograniczających zagrożenia lasów ze strony czynników szkodliwych. Działania te powinny uwzględniać w szczególności:

- 1) wyegzekwowanie od wykonawców usług lotniczych spełnienia warunków technicznych zawartych w umowach, w szczególności przeprowadzenia testów prawidłowego działania aparatury agrolotniczej oraz zapewnienie realizacji obowiązków wynikających z tych umów dla jednostek Lasów Państwowych;

- 2) przekazanie do DGLP (za pośrednictwem RDLP) danych dotyczących obszarów leśnych przewidywanych do zabiegów agrolotniczych w 2025 roku – współrzędnych geograficznych lotnisk, lądowisk, innych terenów startów i lądowań oraz pól zabiegowych – w celu uzyskania od Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej priorytetu na wykorzystanie przestrzeni powietrznej podczas ww. zabiegów;
- 3) przeszkolenie pracowników jednostek LP kierowanych do udziału w zabiegach ochronnych w zakresie stosowanych metod i środków ochrony roślin oraz wymogów wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 4) zabezpieczenie odbioru ilościowego i jakościowego środków ochrony roślin, dostarczanych na potrzeby ograniczania liczebności szkodliwych owadów oraz dopilnowanie prawidłowej ich dystrybucji;
- 5) zapewnienie nieodpłatnie odpowiednich warunków lokalowych, niezbędnego wyposażenia i udzielanie wszechstronnej pomocy w organizacji i funkcjonowaniu TSOL;
- 6) nadzór nad przebiegiem przygotowań do zabiegów ochronnych oraz bieżącą kontrolę realizacji zadań ochronnych;
- 7) składanie drogą elektroniczną, za pośrednictwem RDLP, do DGLP cotygodniowych meldunków (w czwartki) o zaawansowaniu realizacji zabiegów ochronnych w lasach, według wzoru stanowiącego załącznik nr 4 do zarządzenia;
- 8) opracowanie sprawozdania końcowego z przebiegu zabiegów ochronnych w 2025 roku. RDLP przekazują zbiorcze sprawozdanie do DGLP po całkowitym zakończeniu akcji zwalczania.

§ 7

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 30
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 25 marca 2025 r.

Skład osobowy i lokalizacja Terenowych Stacji Ochrony Lasu (TSOL)
oraz Punktów Obserwacyjnych (PO) w 2025 roku

ZOL	RDLP	Siedziba TSOL	Skład osobowy TSOL	Gatunek szkodnika owadziego/inny czynnik	PO w Nadleśnictwie
Gdańsk	Gdańsk	biuro ZOL w Gdańsku	Anna Srokosz - kierownik TSOL; Izabela Waszak; Mateusz Gajda	Brudnica mniszka	Kościerzyna; Lubichowo; Wejherowo
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Gdańsk; Choczewo; Lipusz;
Gdańsk	Toruń	biuro ZOL w Gdańsku;	Piotr Fleischer - kierownik TSOL; Izabela Waszak; Anna Srokosz; Mateusz Gajda	Brudnica mniszka	Dąbrowa; Trzebciny; Szubin
				Barczatka sosnowka	Bydgoszcz; Solec Kujawski
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Skwirlno
Olsztyn	Olsztyn	biuro ZOL w Olsztynie	Wojciech Chmielewski - kierownik TSOL; Rafał Zagroba; Martyna Ruszczyk; Anna Zawadzka	Brudnica mniszka	Parciaki
				Chrabąszcze	Susz

Szczecinek	Piła	biuro ZOL w Szczecinku	Sławomir Woźniak - kierownik TSOL; Daniel Grabowski; Beata Dudzic; Rafał Perz	Barczatka sosnowka	Człopa
				Brudnica mniszka	Sarbia; Płytnica
				Strzygonia choinówka	Sarbia
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Kalisz Pomorski
Szczecinek	Szczecin	biuro OTL w Gorzowie Wielkopolskim	Daniel Grabowski - kierownik TSOL; Rafał Perz	Barczatka sosnowka	Kliniska
				Brudnica mniszka	Międzychód
				Chrabąszcze	Rzepin; Kłodawa; Sulęcín
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Międzyrzecz
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Resko
Szczecinek	Szczecinek	biuro ZOL w Szczecinku	Mateusz Modrzejewski - kierownik TSOL; Beata Dudzic; Rafał Perz	Brudnica mniszka	Osusznica; Czarne Człuchowskie
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Miastko; Świdwin; Leśny Dwór
				Strzygonia choinówka	Osusznica
Łódź	Łódź	biuro ZOL w Łodzi	Grzegorz Karwat - kierownik TSOL; Katarzyna Bryszewska; Cezary Kieszek	Brudnica mniszka	Gostynin
				Osnuja gwiazdzista	Złoczew
Łódź	Warszawa	biuro Nadleśnictwa Pułtusk	Cezary Kieszek - kierownik TSOL; Michał Onuszko; Grzegorz Karwat	Strzygonia choinówka	Pułtusk

Łopuchówko	Poznań	biuro Nadleśnictwa Antonin	Robert Zander - kierownik TSOL; Ewa Kujawa; Przemysław Dyba	Barczatka sosnowka	Grodziec
				Chrabąszcze	Koło; Łopuchówko; Pniewy; Włoszakowice
				Foliofagi dębu	Krotoszyn; Piaski; Konstantynowo
				Kuprówka rudnica	Karczma Borowa; Krotoszyn; Piaski
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Syców
				Strzygonia choinówka	Antonin
Łopuchówko	Zielona Góra	biuro Nadleśnictwa Krzystkowice	Radosław Cieślak - kierownik TSOL; Ewa Kujawa; Paulina Skowrońska	Barczatka sosnowka	Brzózka; Krzystkowice; Sława Śląska
				Brudnica mniszka	Cybinka; Wymiarki, Wolsztyn; Żagań
				Chrabąszcze	Przytok; Świebodzin; Torzym
				Strzygonia choinówka	Wymiarki; Żagań
Kraków	Kraków	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Plata - kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska; Zbigniew Kołodziej; Szczepan Rusiński; Sebastian Tytkowski	Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Nowy Targ
				Drzewotocz japoński	Gorlice
				Chrabąszcze	Dębica
Kraków	Krosno	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Plata - kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska; Zbigniew Kołodziej; Szczepan Rusiński; Sebastian Tytkowski	Chrabąszcze	Leżajsk
				Zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Sieniawa
				Drzewotocz japoński	Krasiczyn

Opole	Katowice	biuro ZOL w Opolu	Dariusz Hutka - kierownik TSOL; Remigiusz Brzeziński; Katarzyna Hutka; Marcin Hutnik	Osnuja gwiaździsta	Brynek
				Chrabąszcze	Brzeg; Kluczbork; Rudziniec
Radom	Lublin	biuro ZOL w Radomiu	Andrzej Marzęda - kierownik TSOL; Marek Kamola; Wojciech Krawczyk	Barczatka sosnówka	Nowa Dęba; Rozwadów; Rudnik
				Brudnica mniszka	Nowa Dęba; Rozwadów; Rudnik
				Chrabąszcze	Biała Podlaska; Nowa Dęba; Gościeradów; Chotyłów; Lubartów; Radzyń Podlaski; Rozwadów; Sarnaki; Świdnik; Włodawa
				Osnuja gwiaździsta	Gościeradów; Janów Lubelski
Radom	Radom	biuro ZOL w Radomiu	Piotr Lasota - kierownik TSOL; Marek Kamola; Przemysław Strzelczyk	Chrabąszcze	Dobieszyn; Kozienice; Zwoleń
				Jemiola w drzewostanach sosnowych	Radom; Zwoleń
				Zamieranie drzewostanów jodłowych	Zagnańsk; Skarżysko
				Drzewostany, młodniki i uprawy uszkodzone w wyniku gradobicia	Jędrzejów
Wrocław	Wrocław	biuro ZOL we Wrocławiu	Jarosław Góral - kierownik TSOL; Katarzyna Skąlecka; Katarzyna Nowik; Grzegorz Rogowski	Strzygonia choinówka	Bolesławiec; Chocianów; Przemków; Ruzów; Świętoszów

**Zalecenia w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami
liściożernymi w 2025 r.**

W pierwszym kwartale każdego roku Instytut Badawczy Leśnictwa przygotowuje prognozę zagrożenia drzewostanów iglastych i liściastych przez różne czynniki szkodotwórcze w skali całego kraju. Szczególną uwagę poświęca się owadom liściożernym, ze względu na ich zdolność do występowania w formie gradacji na znacznych powierzchniach, zagrażających trwałości drzewostanów.

Na podstawie wyników analizy materiałów zebranych do przygotowania krótkoterminowej prognozy zagrożenia drzewostanów oraz danych z poprzednich lat, w 2025 r. zaleca się następujące postępowanie ochronne:

1. Gradacja **brudnicy mniszki** trwająca od 2022 r. ma charakter rozwlekły, bez wyraźnej kulminacji. W 2025 r. na terenie części nadleśnictw będzie ona wchodziła w fazę retrogradacji, a w części – w fazę kulminacji. W tych pierwszych można się spodziewać zwiększenia oporu naturalnego, co należy uwzględnić przy planowaniu zabiegów ochronnych. Zasadniczo zabiegi ograniczające liczebność populacji brudnicy mniszki należy podejmować przy zagrożeniu silnym (+++) i średnim (++). Jeśli oddziały z drzewostanami zagrożonymi w stopniu słabym (+) znajdują się na granicy lub wewnątrz pola zabiegowego, należy je włączyć do powierzchni przeznaczonej do oprysku. Z drugiej strony, na terenie dużej części kraju nastąpił wzrost powierzchni drzewostanów zagrożonych w stopniu ostrzegawczym, co w połączeniu ze średnioterminową prognozą wskazuje na możliwość rozpoczęcia kolejnej gradacji brudnicy mniszki. W związku z powyższym, wskazane jest wykonanie oceny zagęszczenia motyli samic w okresie kulminacji rójki ze szczególną starannością.
2. Po kulminacji w 2024 r., gradacja **barczatki sosnówki** na terenie większości kraju będzie w fazie retrogradacji. Jedynie w nielicznych nadleśnictwach można spodziewać się narastania zagęszczenia populacji tego owada, na co wskazuje zagrożenie drzewostanów w stopniach + – +++ oraz znaczna powierzchnia drzewostanów zagrożonych w stopniu ostrzegawczym. W nadleśnictwach tych należy wykonać uzupełniającą ocenę zagęszczenia i zdrowotności populacji

barczatki sosnowki w okresie wiosennym metodami kontroli nadzwyczajnych (Instrukcja Ochrony Lasu, 2024). Zabiegi ochronne wskazane są w drzewostanach zagrożonych w stopniu +++ i ++.

3. Na terenie wielu rdLP nastąpił znaczący wzrost powierzchni zagrożenia drzewostanów przez **strzygonię choinówkę**. Na duży potencjał rozwoju gradacji wskazuje zwiększenie powierzchni zagrożonych w stopniu ostrzegawczym. Przy podejmowaniu decyzji o konieczności wykonania zabiegów ochronnych przeciwko strzygoni choinówce należy uwzględnić: 1) liczebność wrogów naturalnych, szczególnie muchówek stwierdzonych w ściółce w trakcie jesiennych lub wiosennych poszukiwań, 2) wyniki kontroli nadzwyczajnych, zwłaszcza szczegółowych obserwacji przebiegu rójki motyli – jeśli będzie ona zwarta, niezakłócona spadkami temperatury, w koronach drzew można się spodziewać znacznej liczby złożonych przez samice jaj, a w efekcie dużej defoliacji. Weryfikację stanu populacji (liczebności i zdrowotności gąsienic oraz tempa ich rozwoju) i ostateczną kwalifikację drzewostanów do zabiegów ochronnych należy przeprowadzić metodą ścinki drzew na płachty. Zabiegami ochronnymi należy objąć drzewostany zagrożone w stopniu +++ i ++.
4. Mimo nieznaczonej powierzchni drzewostanów zagrożonych przez **boreczniki sosnowe**, ta grupa owadów wymaga szczególnej uwagi na terenie części nadleśnictw ze względu na dużą powierzchnię zagrożenia w stopniu ostrzegawczym. W przypadku sprzyjających warunków w okresie wiosennym, może dojść do pojawienia się drugiej generacji borecznika sosnowego, co zazwyczaj prowadzi do gwałtownego wzrostu liczebności populacji, skutkującego silną defoliacją. Zatem, konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na dokładność oceny rozwoju boreczników sosnowych, szczególnie borecznika sosnowca, metodami kontroli nadzwyczajnych (Instrukcja Ochrony Lasu, 2024). Zabiegami ochronnymi należy objąć drzewostany zagrożone w stopniu +++ i ++.
5. Przy podobnym poziomie zagrożenia przez foliofagi sosny, w pierwszej kolejności zabiegi ochronne należy stosować w kompleksach leśnych, w których występują drzewostany:
  - z defoliacją powyżej 60%, ponieważ tempo obumierania drzew zależy od stopnia uszkodzenia aparatu asymilacyjnego: im bardziej jest uszkodzony, tym tempo obumierania jest szybsze,
  - w wieku od 20 do 50 lat, gdyż przeżywalność młodszych drzewostanów jest mniejsza niż starszych,

- na żyzniejszych siedliskach, ponieważ po żerach może nastąpić intensywne wydzielanie się posuszu,
  - z dużym udziałem drzew przygłuszonych oraz o podwyższonej liczebności populacji szkodników wtórnych.
6. Powierzchnia i poziom zagrożenia drzewostanów sosnowych przez pozostałe gatunki foliofagów sosny nie wskazują na potrzebę wykonywania zabiegów ochronnych.
  7. W związku ze spodziewaną intensywną rójką **chrabąszczy** na powierzchni około 15 tys. ha należy stosować zarówno agrolotnicze i naziemne zabiegi ochronne, jak i inne metody ograniczania liczebności tych owadów.
  8. W drzewostanach sosnowych z dużym udziałem gatunków liściastych w drugim piętrze lub w podszycie, oprócz zabiegów agrolotniczych ograniczających populację chrabąszczy wskazane jest wykonanie także naziemnych zabiegów ochronnych na obrzeżach drzewostanów.
  9. Na obszarach, gdzie metoda chemiczna nie może być zastosowana, zaleca się przeprowadzenie ręcznego zbioru dorosłych postaci chrabąszczy w trakcie rójk, w zakresie ustalonym przez nadleśniczego. Dodatkowo należy rozważyć możliwość zastosowania różnych materiałów, np. agrowłókniny, siatki o drobnych oczkach, itp., uniemożliwiających składanie jaj przez samice chrabąszczy do gleby w szkółkach lub świeżo zakładanych uprawach.
  10. Decyzję o konieczności ograniczania liczebności populacji innych szkodników liściożernych w drzewostanach liściastych podejmuje nadleśniczy w porozumieniu z RDLP i ZOL. Przed podjęciem decyzji, konieczne jest dokładne rozpoznanie głównych gatunków występujących w koronach drzew i śledzenie ich rozwoju w celu prawidłowego wyznaczenia terminu przeprowadzenia zabiegu ochronnego.
  11. W zabiegach ochronnych należy stosować środki ochrony roślin zalecane w leśnictwie (wykaz preparatów jest dostępny na stronie internetowej LP w zakładce publikacje → gospodarka leśna → ochrona lasu → środki ochrony roślin).
  12. Wyższe dawki zalecanych preparatów należy stosować w przypadku zagrożenia silnego (+++) i średniego (++) , uwzględniając również fazę gradacji (progradacja lub kulminacja gradacji), zagrożenie przez szkodniki wtórne, a także defoliację drzewostanów w latach ubiegłych.
  13. Po wykonaniu zabiegu ochronnego należy ocenić jego skuteczność, a wyniki wpisać do protokołu (formularz nr 31 Instrukcji Ochrony Lasu, 2024). Jeżeli liczba żywych larw szkodnika pozostałych po zabiegu w koronach drzew nie przekracza

20% liczby krytycznej dla danego gatunku owada, zabieg należy uznać za skuteczny.

14. Chociaż niniejsze zalecenia dotyczą postępowania z owadami foliofagicznymi, bardzo ważne jest prowadzenie ciągłych obserwacji stanu drzewostanów i populacji owadów kambio- i ksylofagicznych, ponieważ susza obserwowana w wielu regionach kraju będzie skutkować osłabieniem drzewostanów i sprzyjać rozwojowi wymienionych wyżej owadów. Dodatkowym czynnikiem osłabiającym kondycję zdrowotną drzewostanów może być defoliacja powodowana przez foliofagi, jak również choroby powodowane przez grzyby patogeniczne. W związku z powyższym, należy stosować wszelkie znane sposoby postępowania ochronnego, z uwzględnieniem zapisów Instrukcji Ochrony Lasu (2024) oraz zasad integrowanej ochrony lasu, w celu niedopuszczenia do namnożenia się i rozprzestrzenienia szkodników kambio- i ksylofagicznych.

Przedstawione zalecenia mają charakter ogólny. Szczegółowa strategia postępowania winna być dostosowana do każdego gatunku, z uwzględnieniem aspektów ekologicznych i ekonomicznych oraz zaakceptowana przez RDLP, ZOL i nadleśnictwo.

**Załącznik nr 3 do zarządzenia nr 30
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 25 marca 2025 r.**

Zestawienie rzeczowo-finansowe zadań z zakresu ograniczania populacji szkodliwych owadów techniką lotniczą i naziemną
dofinansowywanych ze środków funduszu leśnego - na potrzeby rozliczenia końcowego akcji w 2025 roku

RDLP	Nadleśnictwo	Nr zbiorczej noty księgowej z RDLP	Data zbiorczej noty księgowej z RDLP	Rodzaj zadania*	Jednostka**	Ilość	Czas lotu*** HH:MM	Jednostka organizacyjna LP zawierająca umowę****	Nr umowy, w ramach której wykonano usługę lotniczą	Data zawarcia umowy, w ramach której wykonano usługę lotniczą	Wykonawca usługi lotniczej	Koszt netto do refundacji z FL (zł)

* np. usługa lotnicza/zabieg naziemny; zakup środka ochrony/adiuwantu (podać nazwę np. Mospilan 20 SP, Ikar 95EC); magazynowanie i transport

** ha; kg; l; brak jednostki dla transportu i magazynowania

*** podać tylko w przypadku usługi lotniczej

**** DGLP, RDLP, Nadleśnictwo

**Załącznik nr 4 do zarządzenia nr 30
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 25 marca 2025 r.**

Meldunek nr..... z dnia .....2025 roku

Ograniczanie populacji szkodliwych owadów w 2025 roku techniką lotniczą i naziemną

RDLP	Nadleśnictwo	Rodzaj sprzętu*	Powierzchnia zabiegu (ha)			Gatunek dominujący	Środek ochrony roślin	Ilość zużytego środka (l lub kg)	Uwagi**
			ogółem	w tym:					
				zabieg powtórny	LN				

*Rodzaj sprzętu - samolot, śmigłowiec, sprzęt naziemny (w przypadku chrabąszczowatych), zbiór ręczny (w przypadku chrabąszczowatych).

**Uwagi - np. jednorazowa zgoda MRiRW, zabieg w ramach doświadczeń IBL.